

BİR VESAYET KURUMU OLARAK DEVLET

Prof. Dr. Mustafa ERDOĞAN

http://www.zaman.com.tr/yorum_bir-vesayet-kurumu-olarak-devlet_2297954.html

Sorsanız, hemen hemen herkes vesayete karşıdır; herkes vesayetin akli başında, yetişkin insanlara göre olmadığını düşünür. Böyle olması da doğaldır, çünkü vesayet insanlara çocukmuşlar gibi veya yapıp ettiklerinin idrakinde değilmişler gibi muamele etmeyi öngörür. Vesayetçi yapı ve kurumların akli melekeleri yerinde olan onurlu insanları rahatsız etmesi bundan dolayıdır.

Paternalizm de vesayetle aynı mantığa dayanır. Kant'ın "tasavvur edilebilecek en büyük despotizm" olarak nitelediği paternalizm, insanların kendilerinin yararına olanı bilmediklerini kabul eder ve güya hayırhah sâiklerle onların iyilik veya mutluluğunu kollama iddiası güder. Gelgelelim, normal olarak çoğu insan her türlü vesayetçi-paternalist ilişki ve kurumlara karşı çıkar da, tuhaf bir şekilde, bir tek devleti bu açıdan sorgulamak aklına gelmez.

Oysa (modern) devlet en büyük vesayetçi ve paternalist kurumdur. Neden dersiniz... Vesayetçidir, çünkü kendimizle ilgili kararları kendimizin almasına izin vermez, bu kararları sözde "bizim adımıza" o alır. Biz aynı görüşte olmasak bile bizim adımıza kendince kamusal politikalar belirler ve bize rağmen uygular. Dahası, bizim yararımıza olduğuna hükmettiği şey gerçekte bize zarar verse bile, yaptığının bizim iyiliğimize olduğunda ısrar eder.

DEVLET VE OTORİTE

Devlet bunu, "bireysel" ve "sivil" olanla ilgili hemen hemen her şeyi "kamusal" olarak niteleyerek ve "kamusal"ı da kendi iradesiyle özdeşleştirerek yapıyor. Böylece, hayatın hemen hemen her alanını kapsayan "kamu politikaları" marifetiyle devlet bize sahici anlamda karar alanı bırakmıyor. Gerek bireyler gerekse toplum olarak bizimle ilgili olan her şeyi bize rağmen kendisi belirliyor ve uyguluyor.

Modern devlet paternalisttir de, çünkü bizim özerkliğimize saygı göstermez ve kendi belirlediği "iyi hayat" anlayışını bize dayatır. Meselâ Türkiye'de devlet bize bazen "modern", "çağdaş" veya "Atatürkçü" olmamızı, hatta dindar olmamamızı buyurur; bazen de "dindar" olmamızı, şu veya bu mezhebi benimsememizi, "millî ve manevî değerler"e göre yaşamamızı ister. Kısaca, devlet "iyi" ve "doğru" nun referansı olmak bakımından kendisini genel ve bağlayıcı "otorite" olarak ilân eder.

DEMOKRASİ BİR ÇÖZÜM MÜ?

Devletin “Aydınlanmacı” olanı, bize “kendi kararınızı kendiniz verin, başka otoritelerin kararlarınızı belirlemesine izin vermeyin” der ama kendisi söz konusu olduğunda bu öğüdünü unuttur ve kendi otoritesini sorgusuz sualsiz kabul etmemizi ister. Dindar veya muhafazakâr olanın ise özerkliğe saygı diye bir derdi zaten yoktur; onun için en uygun olan, bizim de kendisinin bağlı olduğu otoriteye bağlanmamızdır. Görülüyor ki, ister lâik isterse muhafazakâr türü olsun, vesayet ve paternalizm hem özgürlüğün hem de özerkliğin –bu arada “insan hakları”nın da- düşmanıdır.

Peki demokrasi bu durumu değiştirmiş midir? Ben bundan pek emin değilim. Demokrasi devleti frenlemek şöyle dursun, tam aksine, onun özel ve sivil alanları gitgide daha fazla kuşatmasını meşrulaştırmaya yaradı. Demokrasi devleti küstahlaştırdı. Demokratik devlet halkı temsil ettiği iddiasına dayanarak, hepimize kendi otoritesinin tartışılmazlığını ve sınırsızlığını dayattı. Çağdaş devlet “insan hakları”nı bile kendi çizdiği sınırlar içinde tanıyarak (sözde "anayasal koruma altına alarak"), onun devrimci-eleştirel potansiyelini yok etmiştir. Bugün geldiğimiz noktada, demokratik devlete “gözünün üstünde kaşın var” diyemez haldeyiz.

Demokrasi insanların özgürlük ve özerklik kaybını azaltmayı aksine artırdı, ama peki aksi yönde işlemesi mümkün müydü?.. Ben bu konuda da pek iyimser değilim. Gerçi, teorik olarak, demokrasi “halkın kolektif özerkliği”nin kurumlaşması olarak görülebilir. Başka bir anlatımla, demokrasi yoluyla halkın kendini-belirlemesini “bireysel self-determinasyonlar”ın türevi olarak görmek gerektiği düşünülebilir. Ne var ki, bireysel tercihlerden anlamlı sosyal tercihlere ulaşmanın imkânsızlığı karşısında, demokrasinin sözde kolektif özerkliği, fiilen, “çoğunluk” adına hareket edenlerin her konuya ilişkin kendi tercihlerini halkın geri kalanına dayatması anlamına gelmektedir.

Böyle bir durumda “kamu politikası” da çoğunluğun –hatta sadece onun önder kadrosunun- dünya görüşü ve hayat tarzı ile çıkarlarının korunmasından başka bir anlama gelmemektedir. Öte yandan, son iki asrın tecrübesi, ne anayasacılık ve hukukun üstünlüğünün ne de insan haklarının demokrasilerin bu endişe verici gidişini önlemeye yetmediğini gösterdi.

Devletin bu niteliğini sorgulamanın insanların genellikle aklına gelmemesini yukarıda “tuhaf” olarak niteledim. Evet tuhaf belki, ama anlaşılmaz değil. Çünkü biz modernler devlet paternalizmini ve vesayetini kanıksamış ve içselleştirmiş durumdayız. En fazla beş asırlık geçmişini olan “devlet” adlı bu bid'atin insanlık durumunun doğal bir özelliği olduğunu sanıyoruz. Biliyorum, devletin varlığına felsefî-ahlâkî düzlemde bile karşı olmak çoğumuza “aşırılık” gibi gelecektir; ama hiç değilse onu sevmemeyi, hele hele kutsamamayı hepimiz pekalâ başarabiliriz.